

FERENCZI ATTILA

BESZÁMOLÓ AZ ÓKORTUDOMÁNYI TÁRSASÁG 2015–2016. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Amikor a főtítkári beszámoló áttekinti a most záruló akadémiai év legfontosabb eseményeit társaságunk életében, kivételesen a halálozás szomorú katalógusával kell kezdenie. A 2015–2016-os akadémiai évben társaságunk elveszítette egykori alapító tagját, volt főtítkárat, felolvasóüléseinek egyik elmaradhatatlan látogatóját, Szilágyi János Györgyöt. Generációk élményét határozták meg az Ókortudományi Társaság felolvasóüléseiről a mindig az első sorban ülő és feszülten figyelő Szilágyi János György hozzászólásai. Ezek a hozzászólások rendszerint arra figyelmeztették az előadót és a hallgatóságot, hogy az ókortudománynak hatalmas tépje van a modern kor embere számára, és ennek megfelelően kell közeledni hozzá, hiszen ez a tét nem kisebb, mint az önmegismerés. Gyakran nagy nehézség árán is megszervezte, hogy eljöhessen az Ókortudományi Társaság üléseire, amikor mozgásában már korlátozta a betegség. Jól mutatja, milyen fontos szerepet töltött be a Társaság Szilágyi János György életében, hogy temetésén az egyik beszédet a család kérésére Ritoók Zsigmond éppen társaságunk nevében mondta el.

Társaságunk fennállásának 58. évében működésünket a hagyományos keretek fenntartása és erőnk szerinti hasznos kitöltése határozta meg. Minden hónap harmadik péntekén, pontban öt óraker kezdődtek felolvasóüléseink. Szokás szerint idén is tizenöt előadást hallgathattunk meg. Az előadások szervezésénél arra törekedtünk, hogy az ókortudomány részterületei és különböző alkotói csoportjai egyformán megjelenhessenek. Elhangzott előadás az ókori filozófiáról (Bodnár István: *Bizonyítások és teleologikus magyarázatok*, Kendeff Gábor: *A keresztény Cicero és a pogány Lactantius*), művészettörténetről, régészetről (Bartus Dávid és Borhy László: *A brigetioi pincesor. Római kori pincék feltárása*, Lakatos Szilvia: *Az etruszko-korinthusi kerámia kontextusa Etruriában a Kr. e. 630 és 550 közötti években*), az ókori Keletről (Irsay-Nagy Balázs: *KV 42: egy név nélküli királysír a Királyok Völgyében*, Vér Ádám és Esztári Réka: *Írás a falon. Dániel 5,25 a mezopotámiai ómen-irodalom tükrében*, Perczel István: *Arab-tengeri kereskedelem és a pre-modern oikumené. Esettanulmány arról, hogy a „civilizációk” sohasem léteztek*), és természetesen a görög-római történelemről (Kató Péter: *Ünnep és üzenet. Megfigyelések a rituálék kommunikációs funkciójáról a hellénisztikus világban*, Rung Ádám: *A római jellem filológiája*) és irodalomról (Kozák Dániel: *Saguntum mint civitas fidelissima*, Tamás Ábel: *Lucretiusi poétika Catullus 64. carmenében*, Adorjáni Zsolt: *Archaikus és hellénisztikus Xenophanés*, Karsai György: *Homéros humor*), illetve ennek az irodalomnak a tovább éléséről is hallhattunk előadásokat (Takács László: *Gausoald püspök sírfelirata*, Bolonyai Gábor: *Benedictus és szótára*). Ezúton szeretnénk ismét megköszönni az előadók munkáját.

A tavalyi szünet után idén ismét meghirdettük az ifjú kutatóknak kiírt pályázatunkat, a beérkezett három pályamű közül kettőt hallgathattunk meg a felolvasóülésen, Rung Ádámot és Kató Pétert. A díjat a hallgatóság szavazatai alapján Kató Péter nyerte el.

Vidéki tagozataink is aktívak voltak. Különösen szegedi tagozatunk munkája volt kiemelkedő ebben az akadémiai évben. Gratulálunk a szervezőknek!

Szegeden a következő előadások hangzottak el:

Nagyillés János: *Troiae duo fata – Hercules és Achilles találkozása Ovidius Naptárában*

Nagyillés János: *Médeiából Medea – Hogyan varázsolja rómaiává Valerius Flaccus Apollónios Rhodios Médeiáját?*

Nagyillés János: *In vino sanitas – Borban az egészség*

Gellérfi Gergő: *Az igazat, csakis az igazat, a szintiszta igazat? – A valóságábrázolás problémája Iuvenalis szatíráiban*

Hamvas Endre: *A teremtés művének megismétlése. Alkímiai teremtés Zósimosztól Michael Maierig*

Jászay Tamás: *Phaidra-fázisok (Tasnádi István Phaidra-drámáiról)*

Tar Ibolya: *Előjelek és próféciák Vergilius eklogáiban*

Pataki Elvira: *A jósa titkától Percy Jacksonig: antikizáló trendek a kortárs gyermekkönyvpiacra*

Nádasdy Ádám: *Indogermán nyelvtörténet*

Takács László: *Magyar szentek himnuszai az Officium Rákócziánumban*

Székely Melinda: *Újabb eredmények Róma távoli keleti kereskedelmében*

Bara Péter: *Chalkédóni Leó mint virtutis cultor*

Kasza Péter: *Levéltár az irodalomtörténet szolgálatában, avagy Tranquillus Andronicus 1541-es török-ellenes beszédének két élete*

Tar Ibolya: *Héra arcai*

Meinolf Vielberg (Friedrich-Schiller-Universität Jena): *Philosophie und Religion in Ciceros Schrift De divinatione*

Meinolf Vielberg (Friedrich-Schiller-Universität Jena): *Wahrheit ohne Methode? Ciceros Argumentationsweise in De natura deorum und De fato*

Czerovszki Mariann: *A solymászatról – hexameterekben*

Gellérfi Gergő: *Egy epikus rombuszhal – Iuvenalis 4. szatírájának célpontja(i)*

Gesztesi Enikő: *Lehetőségek, kihívások és problémák a latintanítás módszertanában – egy könyv a latintanításról*

Takács Levente: *Egy római arisztokrata gazdasági megfontolásai*

Gesztelyi Tamás: *Kép és mítosz – példák a görög és a római művészetből*

Darab Ágnes: *A Marsyas-mítosz alakváltozatai a magyar irodalomban*

Egedi-Kovács Emese: *Az Iviron No. 463 jelzetű, kétnyelvű (görög-ófrancia) bizánci kódex*

Nagyillés János: *A Szelelem művészete vagy Szelemtan – egy készülő prózafordítás margójára*

Illés Imre Áron: *Ki vagy, fiam? Brutus? – A személyazonosság igazolása a rómaiaknál.*

Pécsett elhangzott előadások:

Kalla Gábor: *Új régészeti kutatások Iraki Kurdistanban*

Bélyácz Katalin: *A salamisi tropaion*

Esztári Réka: *Írás a falon: Dániel 5, 25 a mezopotámiai ómen-irodalom tükrében*

Lindner Gyula: *A kétarcú Plutarchos – Megjegyzések a politeizmus működéséhez*

Debrecenben adtak elő:

Gesztelyi Tamás: *Császárkori szarkofágok gondolatvilága*

Pásztori-Kupán István: *Teológia és filozófia párbeszéde Theodorétosnál*

Piliscsabai tagozatunkban:

Bardo Gauly (Katholische Universität, Eichstätt): *Seneca: Von Philologie zu Philosophie*

Filip Doroszewski (Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw): *From Tammuz to Dionysus.*

Hívtuk tagjainkat az év rendkívüli előadásaira, melyeket külföldi vendégeink tartottak, Michèle Lowrie, a Chicago University professzora a társadalmi biztonság római fikciójáról beszélt (*Security – A Roman Metaphor*), Herwig Maehler pedig a görög vázafestészet és kardalköltészet viszonyáról (*How did Attic vase painters in the 6th and 5th century deal with choral poetry?*).

Külön meg kell említenünk mint a magyar ókortudomány jelentős idei rendezvényét, a 12. Magyar Ókortudományi Konferenciát, amelyet május 26. és 28. között rendezett a Debreceni Egyetem. Itt 10 szekcióban közel 100 előadás hangzott el, és a programot poszterbemutatók, illetve a Déri Múzeum alkalomra készített kiállítása egészítik ki.

2015-ben Parlagi Gáspár munkájának köszönhetően megújult társaságunk honlapja, amely nemcsak korszerűbb lett, de kibővült az előző évi közgyűlésen létrehozott latintanári munkacsoport felületével is. Ezúton is szeretnénk biztatni a munkacsoport résztvevőit, hogy a középiskolai latintanítással kapcsolatos szövegeket, anyagokat juttassanak el társaságunk titkárához. A latintanári munkacsoport tagjai kétszer találkoznak ebben az akadémiai évben, november 13-án az új latintanári kézikönyvet mutatták be, és vitatták meg a résztvevőkkel. A június eleji találkozó témája a tanulmányi versenyek.

Mielőtt ismertetnénk az idei év díjazottjait, tájékoztatjuk a tagtársakat, hogy az Ábel Jenő Éremből nem volt több példány a társaság birtokában, és a vezetőség úgy döntött, hogy új érmet rendel Tóth Dávid szobrásztól.

Ábel Jenő-érem: Thomas Köves-Zulauf

Thomas Köves-Zulauf, a marburgi egyetem *professor emeritusa* 1923-ban született a Tolna megyei Kallaznóban. A budapesti Mátyás király Gimnázium elvégzése után a Pázmány Péter Egyetemen tanult ókortörténet és klasszika-archeológiát. Pályáját az Eötvös Collegium oktatójaként kezdte mint Alföldi András egyik legjobb magyar tanítványa. A későbbiekben azonban a marburgi egyetemen maga bizonyult iskolatéméntőnek. A marburgi egyetemen habilitált, itt lett docens, majd 1971-től nyilvános és rendes professzor, aki két alkalommal is a Bölcsészettudományi, illetve az Ókortudományi Kar dékánja lett. Thomas Köves-Zulauf maradandó érdemeket szerzett a klasszika-filológia területén, különösképpen a római vallástörténet kutatásában, de jelentősek érdemei Plinius Maior tudománytörténeti jelentőségének tisztázásában is. Legfontosabb német nyelvű könyvei az 1972-ben megjelent *Reden und Schweigen*, illetve az 1990-es *Römische Geburtsriten*. Thomas Köves-Zulauf az 1990-es évek óta tevékenyen szerepet vállalt a magyar ókortudomány életében is. Különösen szoros kapcsolatok fűzik a Debreceni Egyetemhez, amelynek 2006 óta díszdoktora is. Állandóan visszatérő előadója a magyarországi konferenciáknak, szerzője a magyar ókortudományi kiadványoknak. Ő a szerzője a római vallástörténetről magyar nyelven megjelent legfontosabb könyvnek. A *Bevezetés a római vallás és monda történetébe* 1995-ben jelent meg, azóta kötelező olvasmány a magyarországi egyetemeken ókortanuló diákoknak. Jelenleg is megjelenés előtt áll egy hosszabb, magyar nyelven írott tanulmánya az *Ókor* folyóiratnál. A magyar ókortudomány sokat köszönhet dr. Thomas Köves-Zulaufnak, ezt szeretnénk elismerni most az Ábel Jenő-érem odaítélésével.

Marót Károly-díj: Nagy Árpád Miklós

Az Ókortudományi Társaság az idei Marót Károly-díjat Nagy Árpád Miklósnak, a Szépművészeti Múzeum Antik Gyűjteménye vezetőjének ítéli oda a *Classica Hungarica – A Szépművészeti Múzeum Antik Gyűjteményének első évszázada* című könyvéért. A Szépművészeti Múzeum Antik Gyűjteménye Magyarország egyetlen átfogó ókori klasszikus művészeti közgyűjteménye, a gyűjtés, kutatás és közvetítés története tehát jól mutatja, mikor mit jelentett a magyar kultúrában Európa egyik közös hagyományának ápolása. Nagy Árpád Miklós könyve Szilágyi János Györgynek 1956-ban, a Szépművészeti Múzeum önálló létének 50. évfordulóját ünneplő kötetben megjelent tanulmányát folytatja, és egészíti ki az új források bevonásával monografikus formában. Mivel Magyarországon az antik művészet mindig is „kevesek mániája” volt – idézet a könyvből –: kevesen gyűjtötték, még kevesebben kutatták, ezért a gyűjtemény történetét a szokásosnál jobban határozzák meg azok, akikre e tárgyak gondozását bízták. Nagy Árpád Miklósnak sikerül úgy elbeszélnie ezeknek az egyéni teljesítményeknek a teljes magyarországi ókortudomány számára fontos tanulságokkal szolgáló történetét, hogy közben megvalósítja a maga által vallott és kötetében idézett nietzschei alapelvet: „A filológusnak, ha vétlenségét bizonyítani akarja, három dolgot kell ismernie, az ókort, a jelenkort és önmagát. Bűnössége abban van, hogy vagy az ókort, vagy a jelenkort, vagy saját magát nem ismeri.” Ebben az értelemben kívánja Nagy Árpád Miklós vétlenségét tanúsítani az Ókortudományi Társaság az idei Marót Károly-díj odaítélésével.

Révay József-díj: Adorjáni Zsolt

A pályáját idestova egy évtizede kezdő díjazott recenziós tevékenysége igen szorosan kapcsolódik eddigi fő kutatási területéhez. A szem és a tekintet pindarosí motívumát tárgyaló német nyelvű monográfiájával, majd a 6. Olimpiai ódához írott kommentárjával Adorjáni Zsolt a görög kardalköltészet nemzetközileg jegyzett kutatójává vált. Az archaikus lírával kapcsolatban napvilágot látó szakmunkákról írott bírálatait a tárgykör rendkívül alapos, minden részterületre (olvasati, metrikai, kultúrtörténeti) kiterjedő ismeretén túl számos egyéb jeles tulajdonság jellemzi. Adorjáni mind saját munkáiban, mind recenzióiban a szövegközpontú és szövegteremtő filológiai hagyomány követőjének, a Borzsák István-i örökség méltó letéteményesének mutatkozik. Kutatói ideáját legvilágosabban az *Antik Tanulmányok* 2010-es évfolyamában megjelent két kritikájában fogalmazza meg, a cambridge-i *Companion*-sorozat görög lírához írott kötete, valamint Glenn Pattern Pindaros metaforáit a posztstrukturalista irodalomelmélet jegyében újraértelmező monográfiája kapcsán. Bírálatáiban hangsúlyosan hívja fel a figyelmet a könnyen öncélúvá váló, az antik *corpusra* némelykor csupán ráerőltetett, emiatt kevésbé termékeny irodalomelméleti alapvetés kizárólagosságával szemben a szövegvalóságból kiinduló, hagyományos történeti-irodalmi megközelítés létjogosultságára. Mindez azonban nem jelent részéről a modernitás kultúrájától való teljes elzárkózást.

Kerényi Grácia-díj: Pálfalvi Lajos

Pálfalvi Lajos 1959-ben született Pécsen. Az ELTE BTK-n tanult magyar–lengyel–orosz szakon (1979–1984). Az egyetem elvégzése után a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában dolgozott (1984–1999), de emellett óraadóként lengyel irodalomtörténetet tanított az ELTE BTK Lengyel Tanszékén. 1999 szeptembere óta Piliscsában, a PPKE BTK Lengyel Tanszékén tanít. A Lengyel Tanszék vezetője (2000–) és a Közép-Európa Intézet igazgatója (2014–). A nyolcvanas évek közepe óta foglalkozik lengyel irodalomtörténettel és műfordítással. 2014-ben és 2015-ben összesen hat könyvet fordított magyarra és jelentetett meg. A Kerényi Grácia-díjat Krzysztof Varga: *Mangalicacsárdás* (Európa Könyvkiadó, Budapest 2015) fordítása miatt ítélte oda az Ókortudományi Társaság. Pálfalvi Lajos 2000-ben megkapta a Lengyel Köztársaság lovagkeresztjét, 2003-ban az Európa Könyvkiadó Wessely László műfordítói díját, 2005-ben a Szolidaritás-émlékérmét, 2006-ban a Lengyel Köztársaság tiszti keresztjét, 2014-ben József Attila díjat kapott.

Faludi Szilárd-díj: Pálfa Remig

A kiemelkedő teljesítményt nyújtó középiskolai latintanárok munkájának elismerésére alapított Faludi Szilárd-díjat az Ókortudományi Társaság ebben az évben a Váci Piarista Gimnázium latin–történelem szakos tanárának, Pálfa Remignek ítélte oda. Pálfa Remig 1999 óta a Váci Piarista Gimnázium latin–történelem szakos tanára. Latin nyelvi versenyeken diákjai számos helyezést és dicséretet értek el az utóbbi években, legyen szó akár az Ábel Jenő országos latinversenyről vagy az OKTV-ről. A nemzetközi latin diákolimpiának számító olaszországi Arpinóban megrendezett Cicero-versenyre 4 tanítványa jutott ki eddig, akik közül, Gloviczki Ráhel idén a rendkívül előkelő 10. helyezést érte el. Talán még ennél is fontosabb azonban, hogy Pálfa Remig volt diákjai közül számosan választották a klasszika-filológia- vagy latintanári szakot hazánk egyetemén, és lettek maguk is a szakma művelőivé, oktatóivá, így biztosítván a magyar Ókortudomány utánpótlását. E díj odaítélésekor Társaságunk Pálfa Remig eredményes oktatói és tehetséggondozói tevékenységét díjazva egyben elismerését és reményét fejezi ki a Váci Piarista Gimnázium felé is, hogy oktatási programjában a latin nyelv tanításának továbbra is méltó helyet és megfelelő körülményeket biztosít.